చచ్చాంమురా భగవంతుడా! దాని 'ఫార్మేట్' ఏమిటోకూడా చెప్పకుండా ఎనౌన్సర్ వెళ్ళి పోయాడు. ఇప్పుడేమిటి చేయడం ? నేనేం చెప్పాలని ఈ ఎనౌన్సర్ మహాశయుని అభిప్రాయం.

మరో 10, 15 నిముషాలదాకా అతగాడు, ఈ చుట్టుప్రక్కలక్కూడా రాడు. ఈ లజ్జు గుజ్జుల్ని యింతటితో ఆపేసి ఈ 15 నిముషాలూ విరామ సంగీతం ప్లే చేయటం పెద్ద కష్టమేమీ కాదుగానీ నాకావని చేయడం బొత్తిగా యిష్టంలేదు. ఈ శీర్షికను గురించి ఎనౌన్సర్ మహాశయుడు తన మనసులో ఏదో అనుకొనే వుంటాడు. అతనేమనుకొన్నాడో తెలీదు. అతనే మను కొన్నాడో, ఏమనుకొని వుంటాడో, ఏమనుకొని వుండవచ్చునో నేననుకొని యిక కార్యక్రమాన్ని ప్రారంభిస్తాను.

ఆ ఎనౌన్సుమెంటు వింటూనే, నా మనసులో మెదిలిన పుస్తకాలు మూడున్నాయి. పేరుకవి మూడేగానీ— నిజానికొక్కటే పుస్తకమది. పాంచకడీదేవ్ రాసిన అపరాధ పరిశోధక నవల. "వాడే వీడు"— "నేనే"— "కాలూ రాయి" అన్న మూడు పేర్లకింద, మూడు భాగాలుగా వెలువడిన ఒకే పొక్క నవల అది!

దాదాపుగా 40 సంవత్సరాలనాటి మాట. ఉసిలిపోతున్న గ్రంథాలయం గోడలకు జారగిలబడి, ఎప్పుడూ, ఎవ్వరూ విప్పని బీరువాల తలుపుల్ని తెరచి అందిన ప్రతి పుస్తకాన్నీ, ఆవురావురుమంటూ మింగేసే కాలమది. ఆకలి, దాహం, కాలం, దేశం, ఏవీ ఏ పరిస్థితుల్లోనూ దృష్టికిరాని రోజులవి.

ఆ నవల చదివి, మళ్ళీ చదివి, మళ్ళీ మళ్ళీ చదివి, మళ్ళీ మళ్ళీ మళ్ళీ చదివి- కావాలని ఆపాదమస్తకం భయంతో నింపేసుకొని, ఆ భయాన్ని పోగొట్టుకునేందుకు గుంజుకొని, రుంజుకొని, ఉన్న ధైర్యాన్నంతా పుంజుకొనడంలో వుండే హాయి— క్షమించండి, ఇప్పుడు నాకెక్కడా కనిపించడం లేదు. ఏంచేత? ఏంచేత నో మనవి చేస్తాను.

ఒకటేమిటంటే....

ఉండండి — ఎనౌన్సర్ లబలబలాడి పోతున్నాడు. నేను చెప్పవలసింది, 'వాడే వీడు' అన్న నవలను గురించి కాదనుకుంటాను.... ఏం మహానుభావా? మరిదేన్ని గురించి? అతనేవో అంటున్నాడు. అంటున్నట్టు నేను కంటున్నాను. కానీ వినబడదు. అతనికీ నాకూ మధ్య గాజుపలకలు అడ్డం వున్నాయి. నయనేంద్రియమే తప్ప— శ్రవణేంద్రియం ఉపయోగపడదిప్పుడు—

పోనీ అతని ఆదేశాన్ని పాటించి, ఇక్కడ్నించే నా కొత్త కార్యక్రమం ప్రారంభిస్తాను. ప్రారంభించాను- అది ప్రారంభమై కూడా పది సెకెండ్లయింది.

"వాడే వీడు" అన్న ఈ శీర్షిక వినగానే నాకు మొదట స్ఫురించింది, పాంచకడీదేవ్ రాసిన అపరాధ పరిశోధక నవల—

ఎనౌన్సర్ మహాశయుడు, అది కాదన్న తరవాత స్ఫురించింది, ఈ వాక్యానికున్న వివిధార్థాలు. కొంచెం విడమరచి చెప్పుకుందాం.

"వాడేవీడు" అన్న వాక్యంలో రెండు పదాలున్నాయని తెలుస్తూనే వున్నది. ముందుగా 'వాడే' అన్న పదాన్ని తీసుకొందాం. ఈ పదానికి వాడిపోయే, కను

గందే, మ్లానమయ్యే, వాడుకచేసే, వుపయోగించే, అతనే,అనే అర్థాలున్నాయి. మహా పండితులూ, భాషా శాస్త్ర వేత్తలూ, ఇందులోంచి, ఇంకిన్ని అర్థాలను పిండుతా రసదంలో మన కెవరికీ అనుమానాల్లేవుగదా!

ఇహ రెండవది— "వీడు" అన్న పదం. దీనికి పుంజీల కొద్దీ అర్థాలున్నాయి. వీడు — అంటే, వదలిపెట్టు, విడిచిపెట్టు, విశదం చెయ్యి, ఇల్లు, కొనసాగు, వర్ధిల్లు, పెరుగు, ఎదుగు, కట్నము, కానుక, పట్టణము, శిబిరము, అధిక జన సమూహము అన్న అర్థాలతో బాటుగా; మధ్యనో అర్థానుస్వారాన్ని చేర్చినప్పుడు : ఇతను, ఈ పురుషుడు, అన్న అర్థాలూ కనబడతాయి. విరివిగా!చూ గారా— క్షమించండి యిక్కడ చూడ్డానికేమీలేదు; విన్నారాఅనాలి, విన్నారా తమాషా! అటూ యిటూ యెటునుండి చూసినా "విస్తృతి", "పుష్కలం", "సమృద్ధి" అన్న అర్థాలిచ్చేపదం ఈ'విరివి' అనిపిస్తుంది మనకు. వచ్చిన చిక్కేమిటంటే ఇక్కడ ఈ అర్థంలో, ఈ పద ప్రయోగం చేసి తీరాలంటే "ర" సాధు రేఫం కాకూడదు. శకటరేఫం కావాలి. కాదూ "పూవు" అన్న అర్థంలోనో, వికసించినది, వీడినది, తొలగినది— అన్న అర్థంలోనో ఈ పదాన్ని ప్రయోగించినపుడు 'ఱ' అని శకట రేఫం ఉండ నవసరం లేదు. సాధు రేఫం మాత్రమే ఉండాలి.

ఇక్కడ మరో అప ప్రయోగం పొడుచుకొచ్చి, మనస్సులో కలుక్కుమంటున్నది. "అవసరం" అని ఇంతకుముందో ముక్క అన్నాను— "ఆవశ్యకత"— "అక్కర", అని నా అభిప్రాయం. కానీ నిఘంటువులు దీనికొప్పుకోవు. అవసరం అంటే-సమయం, వేళ, కురియుట, ఒకానొక మంత్ర విశేషం- ఇల్లాగా ఎన్నెన్నో అర్థాలున్నాయి. ఇక ఇందుకు సంబంధించిన కవి ప్రయోగాలు మన సాహిత్యం నిండా కోకొల్లలు. ఉదాహరణకు మనవి చేస్తాను—

....క్షమించండి! మళ్ళీ మన గడబిడ రావు రంగప్రవేశం చేశాడు. ఏంబాబూ! ఈసారి తమ బిడ గడ లెందుకయ్యా? నీ మాట నేను శిరసావహించానే! నేనిప్పుడు పాంచకడీదేవ్‌గారి అపరాధ పరిశోధక నవల "వాడే వీడు"ను గురించి మాట్లాడం లేదు. తమరు, నాపట్ల దయతో ప్రకటించిన "వాడే వీడు" అన్న శీర్షికను జస్టిఫై చేయడానికి తంటాలు పడుతున్నాను- అందుకని నలభయ్యేళ్ళ కిందటి నా జ్ఞాపకాలను, నన్నీ ఆపదలో ఆదుకొమ్మని ఆహ్వానిస్తున్నాను. గుర్తున్నంత వరకూ, నానార్థాలను చెప్పుకుపోతున్నాడు.... ఇక - నా దోవన నన్ను

చిత్రం: P.V. సాయిరాం (కొవ్వూరు)

పోనీ - నే చెప్పుకునే సంజాయిషీ నన్ను చెప్పుకోనీ....

ఉహూ! మనవాడు వొప్పుకోడం లేదు. అతనికొకావలసింది పదాలూ, పదాలకున్న నానార్థాలూ కావేమో! మరేమి కావాలో తెలీదు.... నాయనా! ఇంక నువ్వేమన్నా అనుకో. జరిగిందానికి మన్నించమని కోరుతూ నా చాతనైనది కథ చెప్పడమే గనక, మిగిలిన సమయానికి ఆ కథచెప్పేసి నా దోవన నేను చక్కాపోతాను- ఆ దరిమిలా, నువ్వేగంగలో దిగినా, నువ్వే గంగలో దిగకపోయినా నాకు విచారంలేదు. నేను నా కథను చెప్పుకుపోతున్నాను....

అసలు నా మొదటి పేచీ, ఈ శీర్షికతోనే! "వాడే వీడు" అనడంలో ఇప్పుడు నాకు స్ఫురిస్తున్న మూడో అర్థం "వాడిపోతున్న పట్నం" అని. కలకల లాడవలసిన పట్నం పక పక లాడవలసిన పట్నం, తెక తెక లాడుతున్నదేం? మిగతా దేశమంతా బెటలిచ్చిపోయినా, నగరం, మాగాణం కావలసిందేనే! నదులన్నీ సాగరంలో కలిసిన రీతి, రోడ్లన్నీ రోమ్‌ను చేరుకొన్న భాతి, దేశ సంపదంతా, నగరాలకూ పట్నాలకూ ప్రవహించడం నీతి! అల్లానే జరగడం రీతి, మరెందుకు నగరం వాడిపోవడం ?

నగరం మిసమిసలాడే మిటారి కత్తె
నగరం కస కస లాడే కన్నెపిల్ల
నగరం మోసాలకు అవాసం
నగరం మింగడానికి మెతుకు లేపోతేనేం?
నగరం మీసాలకు సంపెంగ నూనె
గమగమలు

నగరం నిండా——
....క్షమించండి!
ఇల్లాగా నగరంమీద అనగా "వాడేవీడు" మీద చెప్పుకు పోదామనుకొన్నాను — నా వాగ్దానం నిలబెట్టుకొందా మనుకొన్నాను. కానీ మన గడబిడ రావుగారు నోరూ, నెత్తీ మోదుకొంటున్నారు. అంటే వారనుకొన్నది యిదీ కాదన్న మాట....సరే! ఏం చేస్తాం? రోటిలో తల దూర్చిన తదుపరి రోకటి పోటునకు భయపడ నేల? వేరొండు గాథను పలికెదనుగాక!

నాయనా! ప్రియమైన తికమకరావుగారూ! ఆఖరుసారిగా చెబుతున్నాను - ఇప్పటికే దాదాపుగా సగం సమయం ఈ గొడవతో సరిపోయింది. ఇప్పుడు మళ్ళీ కొత్తగా కథ మొదలెట్టే వోపిక నాకూ లేదు. పౌరపాటుగానో, గ్రహపాటుగానో, నగరం గురించి కొంత చెప్పుకొచ్చాను. ఇప్పుడు రంగస్థలం మార్చి, పాత్రల్ని మార్చి కొత్తగా మొదలెటడం కన్నా-ఆ రంగస్థలం మీదనే, ఆ పాత్రలతోనే నా కొత్త కథ ప్రారంభిస్తాను- నువ్వొప్పుకో, ఉరేసుకో— నాకు సంబంధంలేదు. ఓ రినీ ఇల్లు బంగారం గానూ? మళ్ళీ ఏమిటయ్యా బాబూ! అవును నాకు గుర్తున్నది, ఇంతవరకూ రంగస్థలం మాత్రమే సిద్ధం చేశానని, పాత్రల్ని ప్రవేశపెట్టలేదనీ, నాకూ జ్ఞాపకం వున్నది. రంగస్థలం ఏర్పాటు చేసిన వాణ్ణి పాత్రల్ని తీసుకురానుటయ్యా బాబూ! పోనీ మాట వరసకు అనుకొందాం! పాత్రలు రావడమంటే నేరుగా రంగస్థలం మీదికే రావాలా? వచ్చినంతమాత్రాన ఏదో చెత్త మాటాడాలా? ఖాళీగా రంగస్థలాన్నుంచి, పాత్రలనన్నింటినీ, తెరవెనక ఉంచి, అద్భుతంగా ప్రదర్శనను రక్తి కట్టించవచ్చు. అలాంటి నాటకం ఓటి రాదామనీ, ప్రదర్శింతామనీ నాకూ కుతూహలంగావుంది. అయినా నేనిప్పుడు కథ చెబుతానన్నాను గానీ, నాటక మాడతాననలేదు. అదీగాక యింత వరకూ పాత్రలు ప్రవేశించకపోతే మాత్రమేం? ఈ కార్యక్రమం ముగిసేలోగా ఎప్పుడైనా ప్రవేశించవచ్చు. ఇక వినడం ప్రారంభించు! నాయకునిపేరు - అసలు - ఓ సంగ జెప్పండి. ప్రతీ పాత్రకీ ఓ పేరు వుండి తీరాలా? ఈ నా కథానాయకునికి, ఎదో ఓ పేరు పెట్టి, అతని విశ్వరూపాన్ని ఆ చిట్టి, పొట్టి, బుజ్జీ, బుడ్డీ పేరులోకి కుదించడం నా కసలే యిష్టంలేదు.

అతనిది విశ్వరూపమన్నానుగదూ! అతనుందేదిగూడా ఈ విశ్వమంతటానూ! అతన్ని నేను చాలాచోట్ల చూశాను. అమెరికాలోని సువిశాలమైన గోధుమపొలాల్లో చూశాను, అక్కడి కీకారణ్యాల్లో కలప నరుకుతున్నప్పుడు చూశాను. కాంగోలో— యురేనియం గనుల్లో చూశాను. దక్షిణాఫ్రికాలోని,

చిత్తడి నేలల్లో, చెట్లకొమ్మలమీదా చూశాను. మధ్య ప్రాచ్య దేశాలలోని ఎగసిన ఎడారుల మధ్య, నిప్పులుమిసే ఎండకు మండుతూ, ఇసుకను ఫలహారంగా తింటున్నప్పుడు చూశాను. ఉగాండాలో కదళీవనాలకు కాపలా కాస్తున్నప్పుడూ బురిండీలో, భాస్వరాన్ని బళ్ళకెత్తుతున్నప్పుడూ, బర్మాలోని జాడవ పొలాల్లో, వొంగి వరినారును నాటుతున్నప్పుడూ. పారిస్‌లో, పడుపుకత్తెలుండే వీధుల మొగదల నుంచున్నప్పుడూ అతన్ని నేను చూశాను.

. దయచేసి నాకు అడ్డు రాకండి! నా కథానాయకుణ్ని గురించి చెప్పవలసింది చాలా వుంది. పొలం దున్నడం, విత్తనాలు చల్లడం, ఎదిగిన పైరుకు కాపలా కాయడం, నూర్చడం, బస్తాల కెత్తడం ఖామందు ఇంటికి చేర్చడం, మెట్టు కట్టడం, చెమట తుడుచుకోడం, తను పండించిన పంటకేసి చూడడం, చూస్తూ చారెడు గింజలకోసం, చిరుగుల పంచె కాపడం, కామందు ఖస్సుమని లేవడం, గుడ్లనీరు గుడ్ల కుక్కుకుంటూ ఆవురుమనడం నా కథానాయకుడికి తెలుసు.

భూగర్భంలో లోతులకు వెళ్ళడం, ఆగ్రరుతో రంధ్రాలు తొలవడం, ఖనిజాలను గంపలకెత్తడం, ఫాక్టరీలకు రవాణా చేయడం, ఆ ముడిసరుకుతో రకరకాల వస్తువుల్ని తయారుచేయడం, ఆ వస్తువుల్ని నీ–నా–ఉపయోగాలకు అందించడం నా కథానాయకునికి తెలుసు.

అతనికి పని చేయడం తెలుసు. పని లేనప్పుడు పస్తులుండడం తెలుసు. ఆకలితెలుసు ఆక్రోశన తెలుసు. మహా భవనాలు నిర్మించడం తెలుసు. వాటి నీడన తలదాచుకోవడం తెలుసు ధాన్యపురాసుల్ని సృష్టించడం తెలుసు. ఆ రాసుల పక్కనే గురగురలాడే పేగులతో, కడుపులో కాళ్ళెట్టుకొని, గొణుగుతూ పడుకోవడం తెలుసు. దొంగతనం తెలుసు. తాగడం తెలుసు. ఎండకు తడవడం, తెలుసు, వానకు నానడం తెలుసు చలిని చేతులతో ఎదిరించి, రోడ్డువార ముడుచుకోవడం తెలుసు. పిల్లల్ని కనడం తెలుసు వారిని పాతికకూ పరకకూ అమ్ముకోడం తెలుసు. వారి కన్నూ కాలూ పొడిచేసి, విరిచేసి, వారిని చూపుతూ అడుక్కోడం తెలుసు. చెత్త కుండీల దగ్గర తిండి తునకలకోసం అన్వేషించడం తెలుసు.

నా కథానాయకుడు మితాహారి! ఎప్పుడు ఎంత దొరికితే అంతే తింటాడు. నా కథానాయకుడు మహాయోగి. ఎంతచిన్న గుడ్డ ముక్కతో నైనా సరిపెట్టేసుకుంటాడు. నా కథానాయకుడు పరమ శాంత చిత్తుడు. తనచుట్టూ ఎంత అన్యాయం జరుగుతున్నా, కోపం తెచ్చుకోడు. నా కథానాయకుడు ధీరోదాత్తుడు, తనకింత అన్యాయం జరిగినా తనింత అధోగతిలోఉన్నా కిమ్మనడు. నా కథానాయకుడు అల్పసంతోషి. పిడికెడు మెతుకులు పెడితే—నీకు ఉత్తమ లోకాలను ప్రసాదిస్తాడు. నా కథానాయకుడు గొప్ప భక్తుడు, ఏది యాచించినా దేవునిపేరు మీదుగానే అడుగుతాడు! నా కథానాయకుడు సౌమ్యవాది. నీవు తిండిపెట్టినా, తిట్లు పడ్డించినా, "భగవదర్పితం" అనగలడు. నా కథానాయకుడు మహా త్యాగి. ఇంకొకరి తప్పును కాసుకూ, కానీకీ ఆశించి, తన నెత్తిమీద వేసుకొని, చావుదెబ్బలు తింటాడు.

నా కథా నాయకునికి తెలుసు - ఇంటి కన్నా గుడి పదిలంగా వుంటుందని! నా కథా నాయకునికి తెలుసు- గాలి తాగి ఎండ తినడం కన్నా కటకటాల వెనక బతకడమే సుఖమని! నా కథానాయకునికి తెలుసు, ఎప్పటికో ఒకప్పటికి న్యాయం గెలుస్తుందని! నా కథానాయకునికి తెలుసు. తను పూర్వజన్మలో పంచ మహాపాతకాలూ చేశానని! నా కథానాయకునికి తెలుసు. పుణ్యాత్ములకే తప్ప, తిండి. గుడ్డ దొరకదని!

అతని జీవితం చిత్రం
అతని మనుగడ విచిత్రం!
అతను లేని దేదీ లేదుగదా ఇక్కడ
అతను లేనిదే - లేదుగదా మనుగడ
అతనిదంటూ ఏమీ లేదిక్కడా, ఎక్కడా
అందుకే తిరుగుతాడు అక్కడక్కడా
మరీ బొత్తిగా లేనప్పుడు జరుగుబాటు
విధిలేక, చేస్తాడు తిరుగుబాటు
ప్రాణం ఎంత తీయనిదో నీకు తెలీదా?
బతుకుటాశ ఎంత గట్టిదో
నీకు తెలీదా?

ఆ తీపిని వొదులుకొని ఆ ఆశను
వొదుల్చుకొని,
అన్నీ తెంపేసి,
నిలుపును నిప్పులతో నింపేసి
అప్పుడు ఎదుగుతాడు
ఈ నా కథానాయకుడు
"రవిబింబం బుపమింప
పాత్రమగుఛత్రంబై, శిరోరత్నమై
శ్రవణాలంకృతియై, కళాభరణమై
సౌవర్ణ కేయూరమై
ఛవిమత్కంకణమై
కటిస్థలి నుదంచద్ఘంటయై
నూపుర ప్రవరంబై, పద పీఠమై"
ఎదుగుతాడు.

ఆ తరువాత—
"ప్రళయాగ్నిచ్ఛటభంగి, కుంభి
విదళింపం బారు"
సింహాకృతితో నా కథానాయకుడు
నడుస్తాడు
"పృథ్వీతలంబెల్ల ఆకులమైక్రుంగ
కుఠారియై, కవచియై, కోదండియై

కాండియై, ఛలియై, సాహసియై
మృగాజన మనోజ్ఞశ్రేణియై
తూణియై"
నిలబడతాడు నా కథానాయకుడు!
అవును.

వాడే! ఈ బ్రహ్మాండమంతా,
"మృగాజన మనోజ్ఞ శ్రేణియై
తూణియై" నిలిచిన వాడే!

సందుల్లో గొందుల్లో
హీనంగా, దీనంగా,
ఏడుస్తూ, బతుకుబండి ఈడిస్తూ
బతుకుతాడే
వాడే నా కథానాయకుడు
వాడే భవిష్యన్మానవుడు—
వాడే వీడు!
వీడే వాడు!!

జోక్యం

ప్స్.... కాలు తీయ్
నా ఊహల్ని తొక్కేస్తున్నావ్

నన్ను మాటాడించకు
నా గుండె చప్పుడు వినాలి
అసలెందుకొచ్చావు నువ్వు
ఎవరు రమ్మన్నారు నిన్ను

నిన్నరాత్రి భోజనాల దగ్గర
చంద్రుడిని కొరుక్కు తిన్నాం
వెన్నెల గ్లాసుల్తో తాగేం
నీ ప్రసక్తి ఏమీ రాలేదు

నీ కళ్ళేవీ
నన్నెందుకు తడుముతావు
ఏదీ జేబులు చూపించు
నా సూర్యుడు కనిపించడం లేదు....

—కె. గోదావరిశర్మ